

SACRÆ CONCIONES

In diem primum Solennis gratiarum actionis & publicarum precum hoc anno M DC LXII, XX Junij habendarum, in gratiam Cleri Aboensis Dioeceseos breviter delineatæ.

CONCIOMATUTINA

Ex Deut. XI. vers. XIII, XIV, XV, XVI, XVII.

Hoc anno perinde ut superioribus à Sacra Regia Majestate Domino nostro Clementissimo tres iterum nobis clementissimè injuncti sunt Solennium precum & gratiarum actionis dies, singulariq; pietatis zelo ac prudentia textus ordinati sunt, ad primum quidem terni ex Deuteronomio; ad secundum terni iterum ex Psalmis; ad ultimum totidem ex Esaja, ut sic & Moses, & Psalmi, & Prophetæ nostri nos officij admoneant, quos & audire jubemur si cruciatus inferni evadere & in sinu Abrahæ gaudio frui velimus, Luc. 16. Unde & ipse Christus suos ad discipulos Emaunticos textus excerpfit, Luc. 24, 44.

T E X T U S.

Si seriò auscultaveritis præcepta mea &c!

In hoc textu Deus populo suo promittit annonæ ubertatem & omnis generis prosperitatem, si ipsi morem gesserit & præceptis ejus obediverit. Contra, minatur ei annonæ caritatem populiq; ac terræ excidium, si à Deo recedens alios Deos coluerit.

Dua igitur sunt partes, Prior de obedientia præmio, altera de pœna prævaricationis,

Prima Pars

De obedientiæ præmio.

v. 13. *Si serio auscultaveritis præcepta mea.*

Hic primò considera *Quis hæc loquatur.*

Verba hæc Moses proloquitur, non tamen suo nomine, sed ejus qui populum suum manu forti & brachio extenso, multisq; miraculis ex Ægypto eduxit, quem Pharaonem Regem Æg. totum exercitum Ægyptiorum, equos & currus eorum mari rubro obruit. Qui Dathanum & Abiramum, rebelles Eliabi filios, æterna internecone perdidit, ubi terra aperiens os suum eos absorbit, & domos eorum, & tentoria eorum, & omnia corpora viventia quæ eos sequebantur. Qui ideo honorem & metum ab iis stipulatur, terramq; eis promittit Ægypto multò fertiliorem, quam & curæ sibi fore ait, ab anni principio usq; ad finem, sicut hæc omnia Moses de Deo commemorat ab initio hujus capituli.

Secundò, *quos alloquatur.* Populum alloquitur Israeliticum, quem tot, tamq; immensis beneficijs affecerat, quem selegerat ut esset ei populus peculiaris præ omnibus qui sunt sub universo cælo, non ex eorum merito, sed ex mera sua dilectione, & quod servare vellet juramentum quod juraverat majoribus eorum, sup. cap. 7, v. 6, 7, 8. Quos quadraginta jam annos cibaverat Mannâ, quod majores eorum non cognoverunt &c. &c. cap. 8, 3, 4, 5. Quæ ergo gens unquam fuit vel futura est, cui Deus ita propinquus fuerit &c. &c. cap. 4, 7, 8. Hunc ergo populum divinus ille præco alloquitur.

Tertio, *Quid ab illis requirat.* breviter, *Obedientiam, amorem, cultum.* Si auscultando auscultaveris præceptis meis. Unam hic speciem divinorum mandatorum exprimi

30

primit, at initio capituli plures enumerat, utp. observatio-
nem, statuta, judicia, praecepta. Ubi Hebraei doctores
notant illud *Schemor observationes*, generaliter quasvis le-
ges comprehendere, ceteris vero appellationibus tria le-
gum genera denotari, naturales, ceremoniales, civiles, ut
id videre est ex Annotat. in cap. 26. Geneseos v. 5. Hic
κατ' ἐξουσίαν legum maximè praecipuae exprimuntur,
nim. Praecepta seu leges morales, sub quarum complexu
ceterae tamen comprehenduntur, quod ex primo hujus cap.
versu facile intelligitur. Nullam ergo divinatorum man-
datorum partem omitti vult, sed universam Dei legem
ex asse servari, & ut voci Dei per omnia obtemperent.
Primum ergo quod hic requirit est *obedientia*. Deinde
dilectionem, idq; optimo jure, non tantum quod is opti-
mus sit, & propterea maximè amabilis, sed etiam quod
tot bonis praë omnibus mortalibus populum suum cu-
mulaverit. Prior namq; Deus populum suum dilexit, ut
ex cap. 7, 8 audivimus: aequum igitur erat, ut eum redam-
arent. Ideo dicit: Audi Israel Jehovah Deus tuus Je-
hovah unus est, diliges ergo Jehovahm &c. Cap. 6, 4, 5.

Postremò etiam *cultum*, idq; ob eandem rationem, ipsa
enim Jehovah Deus noster est, &c. Jehovahm itaque
Deum tuum timebis, & ipsum coles, & per nomen ejus
jurabis, cap. 6, 12, 13. quod ipsum repetit cap. 10, 20.

Quò modò autem haec tria praestari vult, indicat se-
quentibus verbis: *ex toto corde vestro, & ex toto a-*
nimo vestro. h. e. Deus vult mandata sua perfecte ob-
servari. Vult perfecte diligi. Vult integre coli atq; timeri.

Haec duplicem habent sensum. Nam primò juxta ri-
gorem legis perfectam ab hominibus requirit obedienti-
am, perfectum amorem, perfectum cultum atq; timorem
Cumq; nemo hominum tam exactam Deo obedientiam,

amorem atq; cultum præstare possit, siquidem nemo potest legi exactè satisfacere, itaq; omnes homines juxta talem legis rigorem sub maledictione sunt: scriptum enim est, maledictus omnis qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea, Gal. 3, 10 Adde Rom. 3, 19, 20. Atq; hoc sensu, licet justissimè, impossibilia à nobis requirit Deus. Sic Christus Legis perito, qui ex lege justificari voluit, ait Christus, si vis vitam ingredi, serva mandata, Matth. 19, 17. & apud Lucam: fac hoc & vives, c. 10, 25. Sed alio sensu à reconciliatis perfectam Deus requirit obedientiam, ut Deum timeant diligantq; ex toto corde & ex toto animo, h. e. non fucatè, non ex hypocrisi, sicut nimirum Pharisei alijq; hypocritæ, qui fide in Christum destituti justitiam suam jactabant, sicut ille Luc. 18, 11. At qui per fidem Deo sunt reconciliati, illi ex toto corde & toto animo divinis obtemperant mandatis, Deumq; diligunt & colunt, h. e. non fucatè, sed syncerè & ex animo. Hoc sensu Deus Abrahamo ait: ambula coram me, & esto perfectus, Gen. 17, 1. & cap. 26, 5, hoc elogium Deus Abrahamo vitâ jam defuncto tribuit, quod auscultaverit inquit voci meæ, & observaverit observationem meam, præcepta mea, & leges meas. Vide quid Samuel de Davide ait 1 Sam. 13, 14. & David de semet ipso Ps. 26, 1, 2. & 6. Et hoc sensu Zacharias & Elisabeth ambo dicuntur justii coram Deo, incedentes in omnibus mandatis ejus & in rectitudine Domini sine reprehensione, Luc. 1, 6. Nam licet sancti Dei homines nunquam sine nævo sint, sed necesse habeant omnes Deum pro peccatorum remissione semper orare, Ps. 32, 6. opera tamen eorum Deo placent, quia per fidem sunt justificati, & Christo inserti, vide Rom. 4, 7. & c. 8, 1.

77. 85
77.

Quarto *Quid illis promittat.* vers. 14. Qui in hunc modum Deo ex animo obediunt, sine fuce eum diligunt & colunt, is promittit Deus *pluviam terræ ipsorum tempore suo, tempestivam & serotinam.* Per tempestivam intelligit pluviam quæ decidit semente jactâ, germinationis causâ: per serotinam, eam quæ postea decidere solet, quum jam grandior est seges, eam conservans ab uredine. Hujus pluvix effectum describit, primò *collectionem frumenti, musti & olei.* i. e. omnis generis proventum ex agro, vinea & oliveto. Deinde v. 15 *herbam in agro tuo,* i. e. in campo, nimirum pro jumentis. Additur finis; *ut comedas & satureris.* Nam cum campus copiosum producit gramen, crescunt & saginantur armenta & greges. Est ergo hæc elegans descriptio ubertatis annonæ quam Deus populo suo promittit, quæ non obtingit, nisi Deus largum & tempestivum concedat imbrem. Recita ex Psal. sexagesimo quinto versus 10, 11, 12, 13, 14.

Applicatio ad nos nostraq; tempora.

Postquam nunc Dei beneficio in unum corpus cum populo Dei V. T. ti coaluimus. (recita ex Eph. c. 2, versus 14, 18, & 19.) ideo omnia hæc quæ populo Israelitico Dei nomine edicit Moses, ad nos attinere arbitrabimur. Dei nomine in hunc modum nos Moses etiam alloquitur, quos ex infernali Pharaonis æterna servitute non minus quam populum Isr. per sanguinem Christi Deus liberavit, persecutore nostro cum universo peccatorum exercitu per baptismum, qui mari rubro figurabatur, immerso. Exercuit potentiam in brachio suo, Luc. 1, 51, 52. Adde Eph. 4, 8, & Col. 2, 15.

A nobis igitur meritò requirit obedientiam, amorem & cultum, nimirum, ut siue timore, &c. Luc. 1, 75,

78.55
55
Licet autem legem implere nequeamus, sed peccatum
semper adhæreat nobis, ita ut non quod volumus id a-
gamus, sed sæpenumero id quod odimus, uti Paulus de
semet conqueritur Rom. 7, 15. Vult tamen ut legem,
& præcipuè Decalogum, ut normam actionum nostra-
rum semper nobis ob oculos ponamus, caveamusq; ne
regnet peccatum &c. ex epist. ad Rom. c. 6, v. 12, 13, 14.

Quod si ita justitiæ studemus, & spiritu actiones car-
nis mortificamus, certi erimus de Dei patrocinio favore
& benignitate. Certi erimus de paterna ejus cura non
tantum animarum, sed & corporum nostrorum, uti Chri-
stus coelestis patris curam de nobis luculenter describit
Matth. 6. Huc pertinet annonæ ubertas, quæ hoc loco
pluviæ tempestivæ & serotinæ mentione designatur, cum
ea causa sit uberioris proventus ex agro & campo, ut
promptuaria nostra plena sint exhibitentia perpetuam an-
nonam, &c. ex Psal. 144, vers. 14, 15, 16, 17.

LOCI COMMUNES.

I. Iis qui diligunt Deum omnia adjumento sunt in bo-
num Rom. 8, 28. & pietas ad omnia utilis &c. 1. Tim. 4, 8.
h. e. Si Deum timemus & diligimus, præceptaq; ejus, quan-
tum in hac infirmitate fieri possit, observamus, si in spi-
ritu ambulamus & operibus carnis non indulgemus, tum
non tantum vitæ aternæ hæredes erimus, sed & præsen-
tis vitæ commoda percipiemus: perpetuam annonam, li-
cet aliquando tenuem, famis tamen levamen futuram:
corporis sanitatem, & sub morbis atq; in ipso mortis
articulo præsentissimum Dei auxilium & Sp. Sancti conso-
lationem: Pacem deniq; ac securitatem ut confideat quisq;
sub ficu sua & sub vinea sua, nemine deterrente, Mich. 4, 4.
i. e. securissimè suo quisq; fruatur. Cum verò sæpè ac-
cidat ut pij publicæ poenæ, quam Deus ob impiorum
scelera

708
32
scelera hominibus infligit, involvantur, id non poenæ rationem apud eos habebit, sed paternæ castigationis. Inter ea certi sumus quod neq; afflictio &c. Rom. 8. 35.

Sic Deus in publicis calamitatibus finit pios aliquando fame perire, sicut de multis martyribus testatur Euseb. l. 6 hist. Eccl. c. 31, & l. 8, c. 8. Sed verè non pereunt quicumq; enim in Christum credit, non peribit, sed habebit vitam æternam Joh. 3. Gaudete, quia merces vestra copiosa est in cœlis, Matth. 5. Nam quando Deo non placeat piis externa & corporalia dare, donat pro illis spiritualia & coelestia. Sic martyribus istis pro corporali pane dedit spiritualem, pro terreno coelestem, quò sustentati fuerunt ad vitam æternam; non enim solo pane vivit homo, sed quovis verbo quod egreditur ex ore Dei, Matth. 4.

II. Licet pluvia naturales habeat causas, extractionem scilicet vaporum qui in nubes condensantur, quæ deinde dissolvuntur in guttulas aquarum; Naturæ tamen autor & moderator Deus, qui meteoris aliisque rebus naturalibus pro liberrimo suo nutu utitur vel ad piorum auxilium, vel ad poenam impiorum, pluviam aliquando largitur, aliquando cohibet, & cum cadit, aliquando faventis Dei indicium est, utp. cum terram rigat, eamq; germinare facit, El. 55, 10, aliquando irati, ut cum terram obruit, sicut in diluviis fieri solet. Si voci Dei auscultamus, si eum serio & ex animo diligimus & colimus, dabit terræ nostræ pluviam tempestivam & ferotinam. Si ambulaveris inquit Deus in statutis meis &c. Utiq; dabo pluvias vestras tempore suo, edetq; terra proventum suum Lev. 26, 3, 4. Adde ex Jobo aurea illa dicta c. 5, 10. c. 37, 5. c. 38, 25, 26, 37, 38. Item ex Psalterio Pf. 65, 10. 11. 104, 13. 147, 8. Ex Esaja cap. 30, 23. 55, 10. ex Jerem. c. 10,

13. 14. 22. ex Ezechiele cap. 34, 26, 27. ex Joele c. 2, 23. Ex actis Apost. c. 14, 17. & Epist. Jacobi c. 5, 7. Quæ omnia hanc rem mirificè illustrant.

III. Cum pluvia tempestivè cadit, & terra edit proventum suum ita ut panem abunde habeamus quem edamus, & semen quo agros nostros conseramus, cum inquam hæc felicitas nobis obtingit, non cogitemus id fortuito casu evenire, nec ex necessario astrorum influxu, sed ex singulari Dei favore ac benignitate. Omne enim donum &c. Jacobi 1, 17. Itaquæ cum pro hocce immenso, ac terræ nostræ tam necessario dono devotissimas gratias agere debemus. Ne simus ut equus & mulus mentis expertes, Pl. 32, 9. qui cum vireta depaſeunt, in terram proni de gula sua tantum solliciti sunt, & agrorum lilia, quorum pulchritudo etiam Salomonis preciosissimum amictum vincit, pedibus calcant, at unde hæc felicitas illis obtingit, ne cogitant quidem, nequæ id Deus ab illis requirit, cum ratio eos destituat. Nos autem quos rationis compotes, & divinæ naturæ consortes finxit, coelum suspiciamus unde tanta felicitas nobis obtingit, atquæ pro tam divino munere devotissimas Deo gratias agamus, memores istius Poëtæ: *Pronaque dum spectant animantia cætera terram, Os homini sublime dedit cælumquæ tueri iussit & erectos ad sidera tollere vultus.* Amplifica hæc ex illustribus Psalmistæ dictis Pl. 147, v. 7, 8, 9. & 107, v. 5, 8, 9. Hoc fac quotiescunquæ mensam accedis, variis cibus instructam, & cogita quam benignum hebeas pastorem ac magnificum hospitem, qui te quotidie cibo potuquæ reficit ac sustentat. Fac hoc cum cibum jam sumpseris, & cum satiatus fueris, benedic Jehovah Deo tuo, pro terra optima quam dedit tibi, Deut. 8, 10, & cogita quam multi fame & inedia conficiantur. Tritum est: *Gratiarum*

actio

actio invitatio est ad plus dandum, Tum demum Deum ad
plura beneficia nobis conferenda invitamus, cum pro
acceptis gratias agimus; contra, ingratitude pessimum est
scelus, Deo, Angelis, hominibus invisum, quippe quâ di-
vinam benignitatem à nobis repellimus. Petatur exem-
plum ex Israelitis Deut. 32, 13, 14, 15. Sed quantum mali
sua sibi attrahant ingratitude, postea exponit Moses,
& nunc ex altera hujus concionis parte sumus audituri.

Secunda Pars

de pœna inobedientiæ.

Sicut priori parte largam annonæ ubertatem & om-
nigenam prosperitatem promittit iis qui præceptis e-
jus auscultaverint; ita hic contra terræ sterilitatem &
extremum excidium denunciat iis qui ei obedire detre-
ctaverint, *Cavete inquit vobis ne seducatur animus
vester.*

Animus seu cor hominis ex se pravam est, & pro-
num ad omnem malitiam, Gen. 6, 5. & 8, 21 & Jer. 17,
9. fons & scaturigo omnium malarum actionum, Matt.
15, 19. Unde nisi repagulo divinæ legis & metu Dei
coerceatur, non secus ac venenatus fons mortiferam eru-
cat aquam, Sicut puteus evomit aquam suam, sic
ista (Hierusalem) ebullit malitiam suam, Jerem. 6, 7.
Radix est, germinans fel & absinthium, id est gravissi-
ma peccata, Deut. 29, 18. Omnium autem peccatorum
gravissimum est Apostasia seu defectio à Deo, quan-
do nim. quis corde suo recedit à Deo & colit alios Deos.
Nam duo mala faciunt isti &c. Jer. 2, 13. Tale pecca-
tum origo est omnium peccatorum; nam qui Deos se-

B

ciatur

*Apostasia seu defectio
à Deo*

verum Deum, qui populum hunc eduxit e domo servi-
tutis. Ille profanat & ignominia afficit Dei nomen,
illud idolis tribuens. Cultum Dei debitum exhibet diis
alienis. Nullam opus Deo placens exercet erga proxi-
mum: quia quicquid non est ex fide peccatum est. Rom.
14. 23. Ideo hoc apostasie peccatum hic exprimitur,
ejus tamen complexu cætera omnia comprehenduntur,
Hoc peccato Deus, aliàs ad iram tardus, Ex. 34. 6, pro-
vocatus irâ accenditur. Effectus iræ divinæ hic loci
commemorantur, Primus, agrorum sterilitas & caritas
annonæ, quæ per oclusionem cœli describitur, *claudet*
inquit celos &c. Declara ex Deut. 32, 22. Secundus,
Populi interitus & exterminatio e terra, *sic inquit pe-*
restis celeriter e terra illa optima, quam Jehovab da-
turus est vobis. Nam ob talia scelera Deus gentem il-
lam, quæ terram Canaan jam occupabat, eiecit, eademq;
pœna populum Dei maneret, si eadem perpetraturus esset
flagitia, Lev. 26, 22, 23.

Et quod illis hic comminatur, id postea reapse imple-
vit; Nam primo rebellem populum fame & inedia doma-
vit, Exempla vide Ruth. 1, 1. 2 Sam. 21, 1. 1 Reg. 17, 1. 2 Reg. 6,
25, & 8, 1. & 25, 3. Deinde, cum nec sic quidem resipi-
scent, deportatione decem tribuum Israelis in perpe-
tuum exilium, 2 R. 17. Judæorum in captivit. Babylo-
nicam, c. 25. Tandem ultimo Hierosolymæ excidio &
universæ terræ devastatione, quam describit Josephus
Judaicus scriptor libro 6 & 7 belli Judaici.

Applicatio ad nos

Hæc omnia quæ contigerunt illis, typicè evenerunt
eis, &c, 1 Cor. 10, 11. Adde verba Salvatoris Luc. 13, 2, 3,

4, 5. Nam similia peccata similes merentur poenas: Si enim Deus naturalibus non pepercit ramis, vide ne tibi quoq; non parcat, Rom. 11, 21.

LOCI COMMUNES

I. Qui à Deo deficiunt, ejus voci non obtemperant, ipsum non diligunt, non colunt, attrahunt, non sibi tantum, sed sæpe universæ terræ quam incolunt, inter alias publicas calamitates, etiam annonæ caritatem & extremam internecionem. Recita Dei comminationem Deut. 28, 15, 23, 24. Tolerat equidem Deus diu eorum impietatem, & adeo est misericors, ut oriri faciat solem suum super bonos & malos, & dimittat pluviam suam super justos & injustos, Matth. 5 45. Sed cum hi non considerant benignitatem Dei ad resipiscentiam se ducere, Rom. 2, 4, Ideo Deus ad eorum correctionem demittit pluviam super civitatem unam, super civitatem autem alteram non demittit, &c. Am. 4, 7. Sed quum neq; hoc pacto ferreos eorum animos flectere potest, tum vel ita cohibet aquas ut arescant, vel ita cavitat eas, ut subvertant terram, Job. 12, 15.

II. Licet siccitas & aquarum defectus à causis naturalibus perinde uti pluvia oriatur, &c. *Accommodetur hæc doctrina juxta dispositionem secundæ doctrinæ prioris partis.*

III. Quando ergo videmus terram siccitate tabescere, agros messem suam, & campum gramen denegare, cogitemus id non nisi ob peccata nostra nobis evenire. Pœnitentiam ergo agamus. Deumq; ardenter oremus ut pœnam vel avertat vel mitiget. Nam oratio cum seriâ pœnitentiâ conjuncta unicum medium est placan-

87.
placandi iratum Deum, & impetrandi cœlestia
dona. Ipse solus pluviam & imbrem largiri po-
test. Omnes principes terræ, quantacunq; polle-
ant potentia & autoritate, si omnes vires suas con-
jungant, non possunt vel unicam pluvix guttam
cœlitus producere. Omnes Philosophi, qui causas
rerum naturalium ad unguem novisse sibi ima-
ginantur, si omnem suam sapientiam conjun-
gant, vix roris guttulam efficere poterunt. An sunt
inter vanitates gentium seu idola qui pluviam e-
dant? &c. Jer. 14, 22. vide quomodo Deus queritur
super duritie populi sui Jer. c. 5, 23, 24. Itaq; quum
terra nostra ob siccitatem rimas agit & fatiscit;
quum ager proventum suum hominibus dare
nequit, vel campus herbam jumentis, quum ma-
gnifici minimos suos ad aquas emittunt, qui ve-
nientes ad fossas non inveniunt aquas &c. &c. Jer.
14, 3, 4, 5, 6. Tum ad unicum hoc remedium no-
bis confugiendum est, Deusq; nobis exorandus
ut terræ raptuuras sanare velit. Peramus â Jeho-
va pluviam, &c. Zach. 10, 1. Magna enim vis
est orationis quâ justus orat, ait Jacobus c. 5, 17.
quod etiam Eliæ exemplo luculenter demonstrat.
Hinc dixere etiam gentiles Poëtæ, oratione
& labore bona sua Deos vende-
re mortalibus.

S O L I D E O G L O R I A.

8508
35
SECUNDÆ CONCIONIS

In summa Missa habendæ

Ex Deut. cap. XXVI vers. 15, 16, 17, 18, 19.

adhuc brevior delineatio.

Proccemium petatur ex patentibus S.R.M. literis.

TEXTUS.

Vers. 15. *Prospice ex habitaculo sanctitatis tuæ à cœlis &c.*

Totum prope caput 26 Deut. gratiarum actionis ceremonias & formulas Israelitis præscribit, quibus pro præstitis beneficijs, præsertim hæreditate terræ Canaan, ut & larga annonâ gratitudinem suam erga Deum declararent. Tales ceremoniæ duæ erant: altera oblatio primitiarum ex frugibus, usq; ad vers. 12. altera decimarum tertio quoq; anno, inde usq; ad vers. 16. Deus enim pro summis beneficijs nihil remunerationis ab iis reposcit, nisi gratiarum actionem, non verbis tantummodo, sed affectu etiam & opere.

Verbis quidem, quod totam illam felicitatem, non Majoribus suis, nec ulli homini, sed Dei benignitati, in solidum adscribere deberent: nam primò, Syrus erat pater eorum v. 5, Iacob scil. afflictus & egenus, qui apud impium Labanum in Syria duram servivit servitutem. Deinde fame compulsus in Ægyptum descendit, ibid. Postremò in immensum iam auctus misera in Ægypto servitute opprimebatur. v. 6. Hunc egenum populum Deus in optimam istam terram introduxit, quæ varii generis fruges ipsis protulit, unde hæc primitias, in grati animi signum, Deo offerrent, 8, 9, 10.

Affectum gestus exprimere debebant, incurvatio atq;

C

lætitia

læticia coram Iehová, 10, 11. Opere verò quod non soli, sed unà cum illis Levita & perigrinus, lætitiã ista atq; bonis istis fruerentur, ibid. Altera gratiarum actionis ceremonia, Decimarum erat oblatio, insigne grati erga Deum animi argumentum. Decimæ Levitis quidem singulis annis dabantur; At tertio quoq; anno & pauperibus & Levitis, qui & ideo *decimarum annus* hic vocatur v. 12 Hanc oblationem sequebatur] confessio, v. 13. 14, & precatio, v. 15. et hætenus ceremoniæ gratiarum actionis. Sequitur v. 16. Commonefactio faderis Dei cum Israclitis initi, & mutua obligatio, usq; ad finem capitis.

Et hæc postrema duo hodiernus Textus comprehendit, precationem nimirum, & commonefactionem. Et tot partes nobis nunc considerande sunt.

Pars Prima Precatio

continetur uno versiculo.

Vers. 15. Prospice ex habitaculo sanctitatis tuae e caelis, & benedic populo tuo &c.

Consideranda hic sunt primò, *Quis precetur.* Nempe Israelita, qui jam in terram Canaan introductus tertio quoq; anno decimas pauperibus solvere tenebatur, nim, ex divinæ legis præscripto, sup. v. 12, sicut & cap. 14, 28. Nempe decimas ex frumento, musto, oleo, nec non primogenita ex armento & grege, ibid. v. 22. Ex hisce omnibus lautum instituendum erat convivium, non tantum pro semet suaq; familia, sed etiam pro Levita, peregrino, pupillo & vidua, c. 14, 29, & hic v. 12. Hisce omnibus ritè peractis confessio edenda erat, quæ v. 13 & 14 continetur, quam sequi debebat hæc precatio. Secundò, *ad quem precatio dirigenda erat,* nim, ad Deum O. M. qui de,

qui describitur 1 ab habitaculo suo in coelis, 2 ab omni-
scientia sua & cura nostri, qui licet in coelo tanquam Ma-
jestatis suæ solio resideat, humilia tamen respicit, Ps. 113,
5, 6: & Es. 66, 1. Tertio, *Quid precetur*, ut benedicat 1
populo, 2 terræ. Populus describitur nomine stirpis eo-
rum *Israel*, quod nomen Jacob cum Deo colluctatus ade-
ptus est, vid. Annot. meas in Gen. c. 32, 28. Terra descri-
bitur ex affluentia lactis & mellis. Cur autem lactis &
mellis præcipuè mentio fiat, cum ex Deut. cap. 8, v. 7, 8, 9,
constet eam aliarum quoq; præstantium rerum feracissi-
mam fuisse, consuli poterunt Annot. meæ in Exod. c. 3, &

LOCI COMMUNES.

Licet ceremoniæ V. T. nos non obligent, rem ipsam
tamen quam repræsentabant non minus à nobis Deus
requirit, pro præstitis nim. beneficiis devotissimam gratia-
rum actionem. Imo tantò ardentius gratiæ Deo à no-
bis agenda sunt, quantò majora nobis præcunctis circum-
quaq; regionibus beneficia divinitus collata sunt. Talia
sunt *summa in vera religione per universam patriam unio &
concordia: Admiranda liberatio ex tot cruentis bellis & insensif-
simis hostibus, qua ante paucos annos patria nostra extremum
excidium & vastationem minabantur. Nisi Iehovah adfuisse
nobis, recitata totum Psal. 124. Pax florentissima cum omni-
bus vicinis, ut gladii nunc in ligones contusi sint, & ha-
stæ in falces, nullaq; gens in nos gladium attollat, Es. 2,
4. Pacis Deus cessare fecit bella &c. Psal. 46, 10. Con-
servatio à peste, nec non inaudita fame, qua in finitimos hisce an-
nis grassata sunt. At nos consideremus in latibulo excelsi.
Ipse nos eripuit à peste ærumnosissima, Ps. 91, 1, 3, 4. Ipse
statuta messis conservavit nobis, Jer. 5, 24. Dicamus
ergo cum Psalmista: Magnifica Jehovah effecit erga nos,*

Devotissimam
gratiarum actionem
Deus à nobis requirit

38. 10
simus ergo læti, Pl. 126, 3. Non nobis Jehovah, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Pl. 115, 1.

Sin verò grato animo tanta Dei beneficia nolimus agnoscere, quid facimus aliud, nisi quod Deum provocamus, ut rupto, quò hæctenus tot mala cohibita sunt, repagulo, effundat in nos spiritum vertiginis, bella, pestes, famem, omnesq; creaturas suas adversus nos armet, convertatq; felicitatem nostram in miseriam, gaudium in luctum, pacem & securitatem in bellum & calamitatem. Audimus proli dolor in patria nostra gliscere dissidia religionis, summa capita inter se collidi & publicis scriptis se invicem insultari. Audimus nefaria consilia adversus patriam nostram in aulis principum agitari. Audimus dira in orbe Christiano omina, certissima futurarum calamitatum prænuincia. Experimur ab initio hujus Maji, usq; ad hanc quò hæc scribo 21 ejusd. mensis diem, inusitatum frigus, quò vix intensius in hujus anni Ianuario extitit. Quid nobis inde expectandum erit quam dentium mundities & cibi penuria, Am. 4, 6. unde tabes & varii morbi oriri solent. Meminerimus quid Deus ingratis Israelitis comminatur Deut. 22, 6, 22, 23 & seqq. Nos, si eadem evadere velimus, toto pectore pro summis quibus nos affecit beneficiis gratias agere debemus.

II. Gratiarum actio non in verbis tantum modo consistit, ut ex psalmis, quoties mensam accedimus, dicamus: Confitemini Domino quoniam bonus &c. Sed in affectu etiam & opere. Consideremus cum Jacobo quam indigni simus tot & tantis beneficiis, Gen. 32, 10. Incurvemus nos & procumbamus, & flectamus genua coram Jehova qui fecit nos, cum ipse sit Deus noster, nos autem &c. psalm. 95, 6, 7. Imò quid sumus quam pulvis & cinis? Gen. 18, 27. Olim preces & gratiarum actiones fiebant genibus flexis, & manibus expansis cælum versus, 1 Reg.

3, 22, 54. *David senex gratias acturus incurravit se in cubili suis,*
1 Reg. 1, 47. *Iudai orant Deum cum fletu ac jejuniis, tres dies*
indiesenter prostrati, 2 Macch. 13, 12. *Publicanus verebatur*
vultum in cælum attollere, sed contundebat pectus suum, Luc.
18, 13, *Quod Achab, impius alias Rex, laceraret vestes*
suas, & cum cilicio ieiunaret atque cubaret, pepercit ei
Deus, 1 Reg. 21, 27, 29. *At hodierni aulici, qui orantes vel*
gratias agentes ne minimam devotianimi significationem
Deo exhibent, quid nisi ignominia Deum afficiunt, &
ad subtrahendam gratiam poenamq; infligendam irritant?
sed Deus bone, quam multos hi inveniunt abominandæ
impietatis æmulos, qui inter orandum & gratias agen-
dum quasi stipitem deglutiissent vel poplite carerent, an-
fatis brachiis consistunt, vel si quæ illis est, barbam velli-
cant, vel cum canib. ludunt, vel oculos quaqua versum cir-
cumferunt. vel quiduis deniq; agunt, ne pietatis aliquod in-
dicium prodere videantur. Putatis ne, uti piis homini-
bus, ita multo magis Deo & sanctis Angelis abominabi-
lem esse vestram orationem? Imò quantum in vobis est, be-
neficia Dei, quorum nomine gratiæ erant agenda, à no-
bis & patria longè facessere iubetis. Contra, mala qui de-
precanda forent, vobis & patriæ attrahitis. Et hec de ge-
stibus.

Opere gratitudinem nostram declaramus, quum concessis
divinitus donis non soli fruimur, sed una nobiscum Le-
vita, peregrinus, vidua ac pupilli. Summa: beneficentiam
nostram Deus requirit in verbi divini ministros & pauperes.
De decimis lege Annot. in Gen. c. 28, 21. De perigrinis,
ut & viduis atq; pupillis, Ex. 22, 21.

III. *Præcipua ex priori parte doctrina fuit de orati-*
one seu precibus ad Deum, exemplo Israelitarum, qui ex
div. mandato hæc preces ad Deum fundebant. Sunt enim

preces cum serâ penitentiâ conjunctæ, ut ex prima concionè au-
divimus, unicum medium, quo iram Dei placare, publicas & pri-
vatas calamitates avertere, bona omnia impetrare, & Deum cum
sua benedictione apud nos retinere valeamus. Ignis divinæ iræ pre-
cibus Mosis extingvitur, Num. 11, 2. Vi precum Samue-
lis Deus intonat contra Philistæos eosq; fundit, 1 Sam. 8,
10. Fames, pestis, uredo, rubigo, locusta, bruchus quæcunq;
plaga & quæcunq; ægritudo precibus ad Deum fufis de-
pelluntur, 1 Reg. 8, 37. Iste pauper invocavit, & Jehovah ex-
audivit, ac ab omnibus angustiis liberavit eum, Pf. 34, 7,
18. Omnia bona precibus impetramus juxta Christi pro-
missionem, quicquid petieritis in nomine meo, hoc faci-
am, Joh. 14, 13, 14. Discipuli Christum longius abire volen-
tem precibus retinuerunt, Luc. 24, 29. Imò preces instar
clavis sunt, qua cœlum & clauditur & aperitur, Jac. 5, 17, 18.
Arma nostra sunt quibus superamus non tantum Satha-
nam ejusq; tentationes omnes, Eph. 6, 18, sed & Deum i-
plum, exemplo Mosis, Ex. 32, 10, 11, 14. & Deut. 9, 14, 18, 19,
& Cananæ mulieris, Matth. 15, 28. Tanquam murus vel
propugnaculum sunt, cohibens iram Dei & publicas ca-
lamitates, Ez. 22, 30. nec non qualvis Sathanæ tentatio-
nes; Marc. 14, 38.

Contra cum preces negligimus magnam Sathanæ
aperimus fenestram nos invadendi, gladium quoque Deo
quasi in manus tradimus quo in nos sæviat.

Sed ô rem deplorandam quanto hoc medium salu-
brius est, tanto ad id usurpandum sumus segniores, facit id
carnis imbecillitas & somnolentia nostra, exemplo discipu-
lorum Marc. 14, 38. Securitas & persuasio perpetuæ felicitatis,
Ez. 28, 15, 18. Perniciosa etiam est hæc cogitatio,
quod Deus ob peccatorum nostrorum magnitudinem pre-
ces nostras aversetur. Sed ad superanda hæc obstacula
confide.

91
38

consideremus : Mandatum Dei, in voce me &c. Ps. 50, 15. Pa-
tite, quærite, pullate, Matth. 7, 7, Luc. 19, 9. Precationem à no-
bis requirit 2 & 3 præceptum. Cave ergo ne inobedientia tua
& precum neglectu Deum gravius irrites. 2 Divinam pro-
missionem quam mandato adjunxit, ibid. hisce duobus soli-
dissimis fundamentis inniti debet oratio nostra. 3. Quò
nullus relinquatur dubitandi locus an preces nostræ Deo
placeant, ideo sicut hic V. T. populo formula præscripta est,
ita Christus certam nobis in N. T. precandi formam tradidit,
quæ certe omnes reliquas orationes longè antecellit: nam
septem brevissimis petitionibus constat, quæ omnes o-
mnin opias preces quantumvis prolixas in se comple-
ctuntur. Et in prioribus tribus spiritualia quidem peti-
mus, nimirum ut Deus Pater qui nos ad sui nominis glo-
riam creavit eorformet omnia nostra cogitata, dicta, & fa-
cta, ad sui nominis gloriam & sanctificandum ejus nomen.
Ut Dei Filius qui Ecclesiam suam, quæ regnum ipsius in
hisce terris est, sanguine suo redemit, adeoq; caput ejus
est, eam verbo & sacramentis sustentet, & apud nos con-
servet, & tandem cum triumphante Ecclesia conjungat, Ut
Sp. Sanctus qui noster est sanctificator, sine cujus numine
nequimus quicquam quod Deo placeat præstare, doceat
nos omnes actiones nostras componere ad nutum Dei,
exemplo Angelorum in coelis. Quarto loco temporalia
inploramus, quæ panis quotidiani nomine comprehen-
duntur. Præcipue hoc tempore ardentè & ex toto ani-
mo orandus est Deus, ut hodiernum magistratum & temp.
nostram omni benedictione coronet, Regni ordines pa-
cis vinculo ac concordia sibi invicem & obedientia Magi-
stratui jungat, omnes insidias & clancularia consilia adversus
Regem & patriam nostram detegat & avertat, atq; tanti par-
tam pacem sartam tectam nobis conservet, bellum vero &
publi-

publicas calamitates alias à patriæ finibus longe propulset. Tribus posterioribus petitionibus deprecamur mala animæ & corporis. Et quidem Deum Patrem oramus ut intuitu meriti Filii sui omnia peccata nostra remittat. Dei Filium qui per omnia tentatus est, ut adversus tentationes nos muniat & tentatis succurrat. Sp. Sanctum denique & paraletum nostrum, ut in omnibus adversis & afflictionibus, quin & in ipsa morte nos consoletur, roboret & conservet, atq; sic ab omni malo liberet. Atq; hæc cum in nomine Jesu petimus, certi sumus nos juxta voluntatem Dei orare & certo exauditum iri.

Pars Secunda.

Mutuum continet fœdus seu obligationem inter Deum & Israelitas.

Israelitæ à sua parte recipiunt se toto corde & toto animo observaturos omnia præcepta Dei. Nimirum ut illum Deum qui eos è terra Egypti eduxit, pro suo Deo agnoscant colantq; , ita ut ambulent in viis ejus observent statuta ejus præceptaq; ejus & judicia ejus, & dicto ei audientes sint, v. 17. Quæ quomodo intelligenda sint ex priori parte matutinæ concionis audivimus.

Deus rursus ex sua parte Israelitas in peculiarem populum quasi manu asserit v. 18. promittitq; eum sublimem fore supra omnes gentes, laude, nomine & gloria, ut sit populus sanctus Jehovæ Deo.

Locus communis de mutua obligatione seu fœdere inter Deum & nos in baptismo inlto, ubi Deus promittit se non tam Deum nostrum fore quam benignissimum Patrem, nosq; pro liberis ex mera gratia propter Christum recepturum conservaturum, ex omnibus periculis liberaturum & tandem salvaturum; sed rursus à nobis stipulatur fidem & obedientiam, & ut Diabolo sub ejus potestate eramus, ejusq; operibus ac studiis nuncium remittamus, ut abnegata impierate & mundanis cupiditatibus, temperanter, & justè, & piè vivamus in præfenti seculo. Expectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ Magni illius Dei ac Servatoris nostri Jesu Christi. Cui unâ cum Patre & Spiritu Sancto sit Laus, Honor, & gloria, in omnia seculorum secula.

nīs Gezer, v. 25. Deinde Moabitā, Syri, Ammonitā, Idū-
māi, quos omnes devicit David subjugavitq; , *servabat e-*
nim Iehova Davidem quacumq; ibat, lege cap. 8. 2. Sam. Ob
admirandas hęc victorias psalmum hunc, qui totus est
ἰσχυρὸς, composuit David. Et hīc quidem quatuor
commemorat insignia Dei beneficia, I. v. 10 *Erīgē Je-*
hovah asyllum tenui; Per tenuem seu pauperem semeti-
psum intelligit David suiq; hęc in re similes. Nam licet
is Regum jam esset potentissimus atq; ditissimus, tenui-
tatem tamen suam atq; miseriam ex eo agnoscit, quod
in medio hostium, non tantum corporalium sed & spiri-
tualium constitutus, ne ad momentum temporis subsiste-
re potuisset, si Deus eum deseruisset. Huic tenui pau-
periq; Davidi Deus *asyllum* erat, arx edita, munitio, pro-
pugnaculum, perfugium, præsertim temporibus afflictis,
h. e. eo tempore cum humana auxilia cessarent, tunc ad
hoc asyllum tuto se recipere potuit. II. v. 11. *Nondere-*
linquēs quærentes te Jehovah; Deum quærere est eum
invocare, declaratur id ex vers. 7 & 8, Ps. 27. Qui sic Deum
quærunt, id est invocant, eos non derelinquit, Ps. 50, 15, &
91, 15. Syr. 2. 12. Exemplo nobis sunt Noachus, Gen. 6, 8.
Jacobus cap. 32, 26, 29. Josephus c. 39, 2. Jonas c. 2, 3. Da-
niel c. 6. 20. Imo inter innumeros alios vel unus David po-
terit sufficere, ut patet ex pugna ejus adversus Goliathum,
1 Sam. 17, ex persecutione a Saule inde à cæso Golia-
tho usq; ad mortem ejusdem Saulis, imo ex universa ejus
vita, ut ipse in Psalmis suis docet. Sed inquis, si Deus
quærentes se non derelinquit, cur ergo passus est ut pius
Abel ab impio fratre occideretur, Gen. 4. Hieremias tot
ludibriis exponeretur à Judæis, c. 18, 19, 20, 1. 26, 7, 32, 2. 37,
14. & præcipue c. 38, 6. Zacharias Barachiæ filius à Judæis
occidaretur, Matth. 23. Apostoli & Martyres à Tyrannis

95.
40

adeo immanibus suppliciis tollerentur, ut testantur acta Apostolica & historia Ecclesiastica? Imo ut ipse Christus tot persecutiones, vincula, flagra, alapas, ludibria, & postremò acerbissimam crucis mortem pateretur? Respondeo ex hujus Psalmi vers. 8 & 9, nam *Iehovah iustus est iudex, iudicat orbem iuste, ius diciturus est nationibus rectissime.* III Itaq; beneficium nunc sequitur v. 13. *Respicit sanguinem eade fusum, horum recordatur.* mors enim sanctorum ejus preciosa est coram Iehova, Ps. 116, 15. Sic vox sanguinum Abelis ab ipsa humo Deum inclamabat, Gen. 4, 10. Cædem prophetarum consecuta est captivitas Babylonica 2 Reg. 25, & tandem extremum Hierosolymorum excidium, à Salvatore prædictum Matth. 23: super Judæos ob eadem Zachariæ; *veniet omnis sanguis super terram effusus inde à sanguine Abel, ib. v. 35. sanguis ejus inquit Judæi veniat super nos & liberos nostros,* Matth. 27, 25 h. e. nos poenas luamus istius peccati quod in eo occidendo patitur. IV vers eodem. *Non obliviscitur clamor pauperum afflictorum* Per pauperes humiles intelligit, qui ob peccata corde sunt contrito, & animo fracto, horum clamores i. e. preces, gemitus & suspiria ita Deus exaudit, ut in cassum non sint abitura. Vide loca Psal. 34, 18, 19. & 51, 19. & 69, 32, 33. Es. 57, 15. & 66, 2, Exemplis supra allatis addatur Mosis, cujus gemitus fortis erat in auribus Dei clamor, apud quem *magis valet magnus amor quam magnus clamor,* inquit Bernh. vide Annot. in Ex. c. 14, 15.

Atq; sic qualiter Deus erga nos affectus sit quasi vis coloribus Psaltes quatuor hisce divinis epithetis describit. *Est pauperum asyllum: non deserit quarentes se: requirit sanguinem suorum: Non obliviscitur clamoris pauperum.*

90
20
Hæc Dei Epitheta tot promissionibus totq; exemplis ac miraculis comprobata excitare in nobis debent

I. Fiduciam & spem liberationis in omnibus periculis, v. 11. *Itaq; fiduciam in te habebunt omnes qui noverunt nomen tuum.* h. e. omnes qui hæc Epitheta perfecta habent, & agnoscunt tantam Dei *φιλανθρωπίας*, illi omnem in Deo collocabunt fiduciam, *gloriantur sub spe gloriae Dei &c.* Rom. 5, 2, 3, 4, 5. *Nemo eos separabit à charitate Christi,* c. 8, 35 usq; ad finem capitis.

II. Gratiarum actionem v. 12 *Psalite Jehovæ qui habitat in Zion, annunciate inter gentes studia ejus,* in vernacula versione *Loswer Herren* rectius *Stunger Herantom*. Requirit enim divinus ille Psalter gratiarum actionem, non eam tantum quæ corde & nudis verbis fit, sed quò melius aliis innotescat, nomenq; Dei inter populos celebretur, cantu quoq; & instrumentis Musicis. Dicitur autem in Zione habitare, h. e. Hierosolymis, in V. quidem I. ubi scilicet nominis sui memoriam celebrari jussit, Ex. 20, 24. At nunc per Zionem N. T. ti Ecclesiam intelligimus: ex Zion enim prodiit doctrina &c. Es. 23.

LOCI COMMUNES.

I. Ad exemplum Davidis indefinenter mente recollere & nunquam non commemorare debemus Dei erga nos immensa beneficia. Cum nullum sit momentum, quo non innumera à Deo percipiamus bona, ab eo vitam habemus, halitum & omnia: in ipso vivimus, movemur & sumus, Act. 17, 25, & 28. adde c. 14, 17. Et hanc à nobis gratiarum requirit actionem ut ei omnia bona referamus accepta, eaq; exemplo Israelitarum commemoremus liberis nostris, Deut. 6, 21, 23. Et sicut David in hoc Psalmo Deum celebrat ob admirandas adversus tot & tam
potens.

*Deus
est in
nobis*

44.
97.

potentes hostes victorias: ita & nos, hocce præsertim tempore, & hoc soleanni gratiarum actionis die, celebrare decet Dei misericordiam, qui nos patriamq; nostram, quum jam nullum appareret humanum auxilium, supra omnium spem & expectationem ab interitu & internecione liberavit. Cogitate non tantum potentiam, sed & immanitatem & barbaricam crudelitatem, Poloni, Moschi, Cæsaris, Dani atq; Batavi; singuli horum viribus nos longè visî sunt superare; singulis horum animus erat nos funditus evertere, & nomen nostrum è terra viventium delere; omnes simul & semel facta conspiratione in nos irruere. Nonne verè tum dicere potuimus cum Josaphato, quum in eum grassarentur immensi exercitus Ammonitarum, Moabitarum & Idumæorum, *Non est in nobis vis obstitendi multitudini huic magne invadenti nos; nescimus quid facturi sumus, sed in te defixi sunt oculi nostri.* Et cum Psalmista: *nisi Iehovah adsuisset nobis cum insurgerent contra nos homines, tunc vivos nos absorbuissent &c.* Pl. 124, 3, 4, 5. Sed experti sumus nobis idem nunc quasi divinitus dictum esse sub clementissimo Rege nostro, quod olim Judæis sub Josaphato: *Vos ne timetote, neq; consternamini metu multitudinis magne istius, nam non vestrum est hoc prælium sed Dei,* 2 Par. 20, 15. Et apud Esajam: *Ne timeo quia tecum sum &c.* c. 41, 10 & 13. & cap. 43, 2. Non una hora, non unus dies sufficit enumerandis tot mirandis liberationibus; loquuntur eas & admirantur universi orbis Annales. Nos dicamus cum Psalte, ex eodem psalmo, *Benedictus Iehovah qui non exposuit nos prædæ dentibus eorum. Anima nostra ut avicula erepta est à laqueo aucupantium, laqueo effracto nos erepti sumus, Auxilium nostrum in nomine Iehove qui fecit cælum & terram* v. 6, 7, 8.

II. Qui nomen Dei norunt, videlicet quod ille sita-
sylum

78
58
Fides in Deum
sylum nostrum, arx editissima, propugnaculum, Qui suos non derelinquit, Qui sanguinem suorum requirit, Qui non obliviscitur clamoris & gemituum pauperum, ille spem & fiduciam in eo collocabit, ille confidenter dicet cum Davide è manu Saulis jam erepto: *Iehovah robur meum, petra mea, propugnaculum meum* &c. Ps. 18, 2, 3. *Nam turris robusta nomen Iehova* &c. Pr. 18, 10. *Qui huic confidunt nunquam confundentur*, Ps. 31, 1. *Hi in curribus, illi in equis (confidunt) nos verò nominis Iehovæ Dei nostri recordamur* &c. Ps. 20, 9. Cetera quæ ad hunc locum pertinent reservantur sequenti concioni.

III. Talem beneficiorum Dei commemorationem atq; ex eâ natam fiduciam indissolubili nexu consequitur *Gratiarum actio*. Dicit ergo David: *Ego in benignitate tua fiduciam habeo, exultet animus meus in salute tua*. Cantabo Iehovæ &c. Ps. 13, 6. & Ps. 18, 50, *idcirco celebrabo te in gentibus Iehovah, & nomini Tuo psallam*. Imo quotiescunq; beneficia Dei commemorat, in laudes eius exurgit. Sit loco omnium psalmus 136. *Celebrate Iehovam quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus* &c.

IV. Hæc Dei laudes non corde tantum vel tacite mussitare debemus, sed etiam cantu, choro, & ubi haberi possunt, Organis & Instrumentis Musicis, ita ut omnia laudibus Dei personent. Suo nobis exemplo præit *Miriam* cum cæteris fæminis submerso Pharaone, Ex. 15, 20. *Israelitides cæso Goliatho*, 1 Sam. 18, 6. *Quin & ipse David*, arcam Dei præcedens, cum varii generis Instrumentis gestiebat coram Jehova, 2 Sam. 6, 5. Et cum arca deduceretur in templum à Salomone recens extructum, laudant Levitæ & Sacerdotes Jehovam tubis, cymbalis & quibusvis instrumentis Musicis, 2 Par. 5, 12, 13. Imo David inter Levitas certos instituit sacræ musicæ ordines, variq;

variūq; gēneris instrumenta musica iis assignavit, 1 Par. 16,
17. Et talem musicam omnibus commendat David Psal.
81, 2, 3, 4. 92, 2, 98, 5, 6. 108, 34. 149, 3. Davidis exemplum
imitati sunt pii reges Josaphat, 2, Par. 20, 21, & Hirschias
c. 29, 25. &c. *Impleamini*, inquit Paulus, *Spiritu Sancto, lo-*
quentes vobismet ipsis, in Psalmis, hymnis & canticis spiritualibus,
cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. Qui spiri-
tu Dei destituuntur, vel semetipsos laudant, ut Phariseus
Luc. 18, vel hominibus adulantur, ut populus Act. 12,
22. hominesq; pro Diis celebrant ut faciunt hodie Papistæ.
At qui spiritu Christi donati sunt, nesciunt laudare nisi
Patrem Filium & Sp. Sanctum. Et ne quis putet Deum
inani verborum strepitu & Musicorum concentu sine ul-
lo pietatis affectu delectari, ideo addit *in cordibus vestris.*
Nam talis cantio Deo gratissima est etiam sine vocum a-
liqua modulatione. Sicuti Martyres cum corpora sua
traderent diris tormentis excrucienda, etiam cum lingua
extincta erat, hujusmodi cantionem Deo gratissimam, mo-
dulabantur. At hypocritæ utut suaviter cantent, & mu-
sico concentu homines delectent, nihil suis hymnis ac
canticis à Deo impetrant, sed Musica eorum Deo abo-
minanda est. *Amove* inquit Deus apud Amosum *cantico-*
rum tuorum strepitum, etiam melos nabliorum tuorum non au-
diam, c. 5, 23. At Musica quæ devota mente fit, modicè
ac sobriè, Deo non potest esse non grata. Admonendi
igitur sunt in civitatibus pueri ut inde à teneris annis Mu-
sicam addiscant, nec non auditores ut, ubi Musica haberi
possit, liberaliter conferant in eorum sustentationem qui
ei præsent.

Secunda Pars

Preces continet pro beneficiorum præstitorum continua-
tione

100
22

tionem v. 14. *Miserere mei Jehovab, respice afflictionem meam illatam ab osoribus meis, exaltans me de portis mortis.* Hic psalmista Deum rogat, ut sicut mirando modo eum liberarat à prioribus afflictionibus, ita porrò eum servare velit, à portis mortis i. e. præsentissima morte quam inimici ei intentant. Finem addit v. 15, *ut enarrem inquit, universam laudem tuam in Portis filie Zion; exsultem in salute tua,* h. e. ut materiam habeam laudes tuas decantandi, non in obscuro aliquo angulo, sed in portis filie Zion, seu congregationis Zion, vox enim Hebr. *Bath* utrumq; admittit sensum. Per portam locum conventus intelligit, ante portam enim in civitatibus populus cogi ac convenire solebat, & Judices jus dicere. Sensus ergo est eum in conventu frequentissimo & in media Ecclesia nomen Dei celebrare velle, ob præstitam sibi salutem exultare, & externis signis, cantu júbiloq; , internam animi lætitiã prædicare.

I. L. C. erit de oratione, quæ nihil aliud est quam *rectio mentis ad Deum cum studio quippiam ab eo impetrandi.* Unde patet Monachos & Moniales, qui Psalmos, etiam quos non intelligunt, decantant, & vulgus Papistarum, qui preces ignoti sermonis recitant, non orare, sed nomen Dei blasphemare, atq; in secundum præceptum impingere.

II. Locus est de gratiarum actione, quam divinus psalmes vers. 15 promittit, quæ ad Deum directa, si rectè consideres, etiam oratio seu petitio quædam est. Sicut inter homines, qui diviti gratias pro collatis beneficiis agit, tacitè provocat ejus liberalitatem ad majora largiendum. At cum Deo nemo ditior sit, nemo benignior, eum ad plura ac majora danda provocamus, quoties pro collatis devotas agimus gratias. Sed de gratiarum actione ut & precibus copiosius diximus in secunda Concione primi diei ex Deut, 26, part. 2 loco 2 & 3. & dabitur aliàs de iis amplior dicendi locus.

163
1638

SECUNDÆ CONCIONIS

In summa Miffa habendæ.

Ex *Pfal. XXXIII. verf. 13 usq; ad finem*
brevis delineatio.

Proœmium itidem petatur ex Regiis literis.

T E X T U S.

v. 13. *Ex cœlo prospicit Jehovab, videt omnes filios hominis &c.*

Totus hic Psalmus nihil aliud est quam generalis quædam formula agendi Deo gratias profummis atq; admirandis suis beneficiis, quæ ut olim inde à mundi exordio humano generi contulit, & etiamnum Ecclesiæ suæ quotidie confert.

Absolvitur autem tribus partibus, 1. exhortationem continet ad celebrandum Deum, non sola voce, sed & variis instrumentis Musicis. Non quod Deus sua natura hisce delectetur, sed ut nostrum prodant gaudium ac lætitiã, cujus indicia esse solent carmina & Musica instrumenta. Hæc facit David tribus primis versiculis.

Secunda pars rationes continet, quæ nos ad Dei laudes decantandas impellent, ubi David prolixum pertexit beneficiorum Dei catalogum, primò spiritualium v. 5 & 6. Deinde corporalium, qualia sunt, 1. omnium rerum creatio, quam consequi debet Dei timor & reverentia, v. 7, 8, 9, 2. Singularis providentia, quam declarat politia & Rerum publicarum, quæ Ecclesiæ ejus hospitium præbebunt, conservatione, v. 10, 11, 12. 3. Generalis providentia, qua totum mundum & omnes res humanas gubernat, à v. 13 inclusive usq; ad v. 20.

Tertia Pars conclusionem Psalmi continet, repetita cohortatione ad laudes Dei celebrandas quæ nititur spe atq; fiducia divini auxiliij & misericordiæ, postremis tribus ver-

E

sculis

Et in videri

ficulis. Huic concioni ex hoc Psalmo relicti sunt decem postremi versus, qui in duas partes dividi possunt. In priori David Providentiam celebrat, quâ universum mundum & actiones hominum dirigit & gubernat inde â v. 13 usq; ad 20. In posteriori motus consideratione tot beneficiorum & certitudinis divini auxilii cohortatur fideles ad tolerantiam in adversis, internam cordis lætitiã, firmamque spem ac fiduciam divinæ misericordiæ.

Prima Pars.

v. 13. *Et cælo prospicit Jehovab, intuetur omnes filios hominum* &c. v. 14, 15.

Docuit Psal. v. 6 & 7. Deum omnia creasse, optimoq; ordine disposuisse. Sed sunt homines, qui licet hæc negare non possint, dubitant tamen, num Deus ulla rerum humanarum tangatur cura; cum enim varios rerum observent eventus, quod pii qui in munditia, ut psalmus loquitur, lavant manus sua, sæpe numero calamitatibus opprimantur; impii contra, & qui adversus Deum insaniunt, prospero floreat rerum omnium successu, debitare incipiunt, an Deus res humanas curet, adeo ut dicant: *quomodo cognosceret hæc Deus, aut sit notitia in excelsis?* Ps. 73, 11. lege psalmum ab initio, & Cap. 21 Jobi v. 6, usq; ad v. 16. Hisce respondet nunc David, *Et cælo, inquit, prospicit Jehovab* &c. v. 13, 14, 15. Sedes ipsi cælum adscribitur, ubi q. in folio suo sedens intuetur omnia inferiora, sicut Es. 66, 1. *cælum solium meum est.* Sed hæc humano more de Deo dicuntur, cum tamen *non longè absit ab unoquoq; nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus,* Act. 17, 27. Dicitur autem is qui excelsior cælo est &c. Job. 11, 7. Et quem cæli cælorum capere nequeunt, 2. Par. 6, 18. h. e. qui cælum & terram implet & ubiq; est Ier. 23, 24. is inquam in cælo habitare dicitur ad designandam ejus eminẽ-

103.
44

minentiam, sublimitatem, majestatem atq; omnipotentiam. Cœlum enim & corpora cœlestia inter omnia corpora suprema sunt, atq; adeo manifestissima infinitæ potentia ac Majestatis divinæ documenta. Hinc est quod filius Dei è cœlo descendisse dicatur cum se manifestaverit in terris, qui & ad patrem suum rediturus, cœlum versus ascendere conspiciebatur, Act. 1.9.

De hoc cœlo tanquam loco habitationis sue respicit nos Iehovah, intuetur omnes filios hominum, respicit omnes incolas terra, v. 13 & 14. Quin & ita eos respicit & intuetur, ut intelligat omnia opera eorum, v. 15 h. e. non tantum externas actiones, sed internas etiam animi cogitationes, omnesq; affectus. Neq; id mirum cum ipse formaverit patriter corda eorum, vers. eod. Svet. han böffer alles thetas hierta / Rectius han gör (eller hafwer giordt) tillkiffa thetas hierta; nam idem verbum hic habetur quod Gen. 2, 7. finxit Jeh. Deus hominem de pulvere terræ. Cordis autem appellatione in sancta lingua non tam carnea illa massa intelligitur, quam cor vocamus, sed mens hominis & vis intelligendi, quam Deus homini indidit, cum eum ad imaginem suam crearet, Gen. 1, 27. Sicut ergo divinus Psalter argumentatur Pl. 94, 9 & c. Plantator aurium, nonne audiet? formator oculi, annon intueatur? Qui docet homines scientiam an non cognoscat? Iehovah cognoscit cogitationes hominum. Ita hic: Qui finxit corda, etiam intelligit omnia opera eorum. Hoc est quod Salomon ait: Solus Deus novit animum filiorum hominis, 2 Par. 6, 30. Sed inquis, cum Deus hominum corda & renes scrutetur, qui fit quod Ecclesiæ hostes & Tyranni adeo nefanda adversus eam machinentur, quasi neminem habeant fraudum suarum inspectorem ac judicem? Hunc scrupulum tollit Psalmista, & ab omni metu nos liberat v. 16. inquiens: Non servatur Rex multitudine exercitus.

201
Heros non servabitur multitudine roboris sui, v. 17. Fallax est equus ad salutem &c. Tria enumerantur præsidia, quibus hostes Ecclesiæ freti nos perfundare satagunt? 1. *Pedestres copie & numerosi militum exercitus.* 2. *Heroes seu fortissimi belli duces.* 3. *Equitatus expeditissimus.* Hisce inquam rebus freti Ecclesiæ Dei superbè insultant, sicuti Goliathus Israelitis, 1 Sam. 17. & Rablake Hirschæ, 2 Reg. 18, 19 &c. Sed quam nihili Deus bellicos hosce apparatus æstimet indicat Psaltes duobus his versiculis. *Nulla enim sapientia, nulla intelligentia, nullum deniq; consilium Deo obsistere potest. Equus aptatus ad diem prælii sed à Iehova est victoria,* inquit Salomon Prov. 21, 30, 31. *Jehovah est qui percutit omnes inimicos nostros maxillâ: dentes impiorum confringit.* Experientia non minus quam sacræ literæ docent, quam cito numerosissimi exercitus adverso Deo dissipentur. Quam facili negotio una febricula conficere possit ferocissimos belli duces. Quam fallax sit etiam generosissimus equus, & quoties contingat ut sessori fraudi sit, nam cadente equo sessor etiam altius cadit, inquit in hunc locum August.

Rejecto ergo humano, solius Dei præsidio confidentum esse docet v. 18. *Ecce oculi Iehova super timentes eum, sperantes in misericordia ejus v. 19. ut eripiat à morte animas eorum, & vivos conservet eos in fame.*

Hæc sunt peculiaria beneficia quæ Ecclesiæ à Deo præstantur. Duas proponit eorum notas, qui beneficiorum istorum participes reddentur. Prima quod *Deum timeant* h. e. eo cultu & eâ veneratione prosequantur quam in verbo suo requirit. Breviter, quod membra sint veræ Ecclesiæ, cum cæteri veræ Ecclesiæ sint hostes ac persecutores. Altera quod *spem & fiduciam collocent*, non in humanis viribus ut faciunt isti, sed *in Dei misericordia & protectione.*

Porro

Porro quænam quantaq; illa beneficia sint commemo-
rat divinus Psalter. primum est quod *oculi Iehovæ non averti
sint ab eis*, quod irati Numinis indicium esse solet, *sed con-
versi ad eos*, quâ phrasi favor & benignitas Dei in S. literis
describi solet. *Convertat Iehovâ faciem suam erga te & det
tibi pacem.* Num. 6, 25, 26. *sint oculi tui aperti erga domum hanc
noctû & interdum* rogat Salomo 1. Reg. 8:29. Secundum bene-
ficium quod *animas eorum de morte erepturus sit*, scil. non
temporali tantum, & instantibus vitæ periculis, sed & æ-
ternâ, cum cæteri utraq; morte sint perituri. Tertium de-
niq; quod cæteris fame tabescentibus, *pios in vita conser-
vaturus sit.* Ethæ causæ sunt longè maximæ quæ justos &
rectos animare debent ad laudandum Deum.

LOCI COMMUNES

I. Ex v. 13, 14, & 15. Sicut precatio, ita & hymnus quo lau-
des Dei decantamus, colloquium quoddam est cum Deo;
discrimen hoc ferè est, quod ista pro objecto habeat Dei
bonitatem, hic ejusdem magnitudinem & sublimitatem.
Iam si tibi cum Rege sit loquendum, quanta cura & sollici-
tudine tete componis ne quid eum, et si ipse quoq; mor-
talis homo sit, vel corporis cultu, vel gestu, vel verbis of-
fendas. Imò Majestatis, licet humanæ, reverentia, vocem
simul ac mentem aliquando adimere solet. Quanto ma-
gis nos divinam Majestatem revereri decet, quoties cum
Deo nobis loquendum sit. Sicut itaq; quum Deum pre-
caris, ita etiam quum laudes ejus hymno & cantico cele-
bras, cogitabis, quod homunculus accedis ad thronum
Altissimi. Quod pulvis & cinis sis, qui cum cœli & terræ
domino loqueris. Et licet pius sis atq; apud homines ju-
stus, coram Deo tamen omnium hominum justitia est
quasi pannus menstruatus Es. 64, 6. Vilitatem ergo nostram
Thronum div, Majstatis accessuri agnoscamus, & humi-

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

temus nos sub potenti manu Dei ut ipsa nos exaltet in tempore convenienti. Nam quo quis magis se dejecerit, hoc Deo fit vicinior. Phariseus qui proximus propitiatorio, propriis meritis turgens, justitiam suam jactabat, procul a Deo aberat. At publicanus procul stans, propius ad Deum accedebat. Nam *quis est sicut Iehovak Deus noster, qui altissime habitat & humiles respicit in caelo & in terra, erigens e pulvere tenuem &c.* Pl. 113, 5, 6, 7. Jehovah cui coelum solium est, in pauperem intuetur & contritum spiritu, El. 66, 2.

II. Ex iisdem verbis sicut & vers. 18 & 19 veram haurient consolationem omnes pii & Dei timentes, hinc enim discunt divinam providentiam ad omnes homines eorumque actiones & studia extendi, praecipue vero ad Ecclesiam & vera ejus membra. Quorum curam Deus qui in altissimo habitat paterno plane modo suscipit, Matth. 6, 32. Quorum etiam capillos capitis in numero habet, Matth. 10, 30.

III. Discunt etiam hinc impii Deum metuere, ut si nolint virtutis amore, saltem poenae formidine a peccatis absterreantur: Nam Deus qui in caelis humano more residere dicitur, vindicem habet oculum, non tantum intuetur nos, & actiones nostras, sed cogitationes etiam nostras intelligit, quippe qui corda nostra finxit. *Anne Deus in propinquo sum &c.* inquit ipse Deus Jer. 23, 23, 24. Adde ex Pl. 139, v. 2, usque, ad vers. 13. Et ex Syrac. c. 23, 23, & seqq.

IV. Ex v. 16 & 17 Dicimus vana atque irrita fore humana praesidia si quis iis confidat, *Eritque* inquit El. *fortissimus quisque veluti stupa, & opus ejus velut scintilla, ardebitque ambo pariter, adeo ut nullus possit extinguere.* Adde ex Nah. cap. 3 v. 17. Exemplo sunt exercitus Pharaonis
Gen.

Gen. 14. Sythorum 2. Reg. 7, 6. Assyriorum Ef. 37, 36. Ho-
lofernis, Judith 2, 11. & c. 15, 1, 2.

Contra, Deus, quibus favet eos æquè servare potest
parvis copiis ac magnis, ut Jonathan armigero suo dicit
1 Sam. 14, 6. Quod & Jonathani exemplum ostendit, ib.
v. 14. Imo magnis copiis aliquando servare non vult. Ex-
empla vide Jud. 7, 2, 7 & 1 Sam. 10, 26. Tu modo cura
ut Deus tecum sit & à tua parte militet, ut in trepidè
cum Davide dicere possis. *Iehovah lux mea salusq; mea à
quo timerem?* &c. Ps. 27, 1, 2, 3. Adde ex Ps. 91, v. 1 usq; ad 8.

Altera Pars,

In qua Psalmista quasi per epilogum ostendit in quem
usum hæc de Deo & cognoscenda & decantanda sint.
Videl. non aliam ob causam, nisi ut divinorum benefi-
ciorum memoriâ & commemoratione excitemur ad to-
lerantiam in adversis, spiritualem lætitiâ & firmam
spem certissimæ liberationis ab omnibus afflictionibus,
quod facit Psalmista v. 20 & 21. Sic tandem v. 22. tot-
tum Psalmum precatione claudit.

v. 20. omnia illa beneficia prius commemorata stri-
ctius & duabus vocibus complectitur. *Adiutor noster &
scutum nostrum tu es.* Adiutor est in omnibus Pericu-
lis & afflictionibus, juxta promissionem: *Ipsi adero in
angustia* &c. Ps. 91, v. 15. cum autem *Iehovah adest mi-
hi non timebo, quid faciet mihi homo?* &c. Ps. 118, 6, 7.
*Graviter impulerunt me ut caderem, sed Iehovah auxilio
mibi fuit* ib. v. 13. *Si Dominus nobiscum, quis contra nos?*
Rom. 8, 31. Sic Deus dicit Isâco: *ne timeas, nam ego
sum tecum*, Gen. 26, 24 & Iacobo: *Ecce ego sum tecum ut
servem te quocunq; iveris*, c. 28, 15. Exempla Deut. 1, 31 &
c. 32, 10 &c.

Deinde

Deinde sicut adjutor nobis adest in periculis, ita clypeus & scutum nostrum est adversus pericula. Abrahamo dicit: *Ne timeas Abram, ego clypeus sum tibi*, Gen. 15, 1. Sic Deus non permisit Labano ut damno afficeret Jacobum Gen. 31, 7. Sic Angelus Dei medium se collocat inter Israelitas & exercitum Ægyptiorum ne hic illis nocere possit. Ex. 14, 19, 20.

Hanc autem pro tanto beneficio requirit Deus gratitudinem, 1. ut *expectemus Jehovah* v. eod. h. e. cum auxilium nonnihil differri videtur & nos cruce voto nostro diutius premimur; non despondeamus animum, non deficiamus à Deo, non separemur à charitate Christi sed patienter toleremus crucem, *Beatus vir ille qui tolerat tentationes &c.* inquit Jacobus c. 1, 12. 2. *Ut lateatur cor nostrum.* 3. *Ut in nomine ejus speremus,* v. 21. Ita Paulus de justificatis fide ait, *Gloriamur de afflictionibus, &c.* Rom. 5, 3, 4, 5.

Tandem precatione Psalmum claudit atq; hisce verbis: *Sit misericordia tua super me, &c.* v. 22.

Spes quæ fidei fructus & individuus comes est vim suam hic ostendit, *sicut tibi sicuti credis* inquit Salvator Centurioni, Matth. 8, 13. Et mulieri Cananæ, *fides tua magna est, sicut tibi sicut vis*, Cap. 15, 28. ubi corporalia etiam beneficia hominibus conferuntur ad mensuram fidei. Ita & hic Psalter spes atq; fiduciam nostram quasi mensuram inducit divinæ beneficentiæ atq; misericordiæ. Faxit Deus, ut sicuti is sua nos complectitur misericordia, ita nos misericordiam exerceamus in fratres, ut concordibus animis misericordias Jehovah in æternum cantemus & miserationes ejus super omnia opera ejus, cui soli Laus & Gloria in secula seculorum Amen.

CONCIO MATUTINA 189.

In diem tertium solennium precum & gratiarum actionis qui est XV Augusti. Anni M DC LXII.

TEXTUS.

Es. XXVII, vers. 4, 5, 6, 7, 8.

Ap. 24 minatur Propheta Judæis ac terræ eorum extremam interneconem, populiq; abductionem, sed seq. cap. 25 hæc comminationes mitigat & temperat suavissimis Evangelicis promissionibus, quas etiam cap. 26 continuat. Atque in eodem argumento adhuc per totum hoc 27 cap. persistit. Consolatur enim Ecclesiam Christi munitq; adversus quasvis ærumnas quibus in certamine adversus hostes objicitur. Primum consolationis genus petit ab ultione adversariorum v. l. videlicet quod *in die illo*, h. e. cum Christus in mundum venerit regnum suum accepturus, *animadversurus sit gladio suo durissimo maximoq; ac validissimo*, i. e. Evangelio & potenti suo verbo: Hæc enim arma sunt militiæ ejus, non carnalia, sed divinitus valida ad destructionem munitionum &c. 2. Cor. 10, 4, 5, *In balanam serpentem oblongum & in balanam serpentem tortuosum*, h. e. in omnem sublimitatem tam spiritualem quam corporalem quæ extulerit se adversus Deum, sive vi, sive fraude, sive utraq; quæ omnia allegoricè hisce vocibus representantur, *in mari*, h. e. in fluctuante hujus seculi ætuario. Alterum consolationis genus ducit à felicissimo Ecclesiæ statu tempore Messie, cum cohortatione ad Ecclesiam, ut fausta quadam acclamatione sibi de eo

F

gratu-

gratuletur. *Die illa vineam rubentis meri acclamate ei.* Per vineam Ecclesiam intelligit sicut & supra c. 5, de qua ibi queritur Deus quod cum expectasset uvas, edidit labruscas. Hic verò describitur vinea, à feracitate generosissimi vini, quod à rubore in S. Scriptura commendari solet, Gen. 49, 12 & Pr. 23, 31. Hæc Ecclesiæ beatitudo etiam inde describitur, quod ipse Jehovah ejus curam agat, *eam custoditurus, tempestivè irrigaturus, & ne forte visitet eam sc: hostis, nocte dieq; conservaturus.*

Dicet aliquis si tanta vineam suam complectatur cura ut diu noctuq; eam custodiat, ne quis hostis eam invadat, qui fit quod tot periculis exponatur, tot calamitatibus ac persecutionibus sit obnoxia? In Ægypto non tantum majores natu durissima servitute premebantur, sed & infantes obruebantur aquis. Populus Dei in terram Canaan jam introductus sic ab Assyriis & Babylonis oppressus est, ut non tantum terra atq; adeo Metropolis eorum ad vastitatem redigerentur, sed & ipsi per orbem terræ dispergerentur & in durissimam conjicerentur servitutum. Erat ne hoc diu noctuq; custodire Ecclesiam? Quid accidit Ecclesiæ N. T.ⁱⁱ *Sanguine capit sanguine crevit, sanguine finis erit.* Non Apostoli tantum sed innumeri Martyres gravissima supplicia & acerbissimas persecutiones perpessi sunt. Videtur ne Deus curam agere Ecclesiæ suæ, eamq; custodire, cum sic finit eam vastari ac affligi? Ad tacitam hanc objectionem respondet Deus presenti hoc textu, & inprimis docet, quod hujusmodi adversitates quæ connivente Deo Ecclesiæ in hoc mundo accidunt, non proficiantur ab irato Deo, sed favente ac propitio, nec cedant in Ecclesiæ interitum, sed majus emolumentum. Hæc facit v. 4 & 5. Deinde hæc generaliter dicta accommodat ad Jacobæos seu Israelitas, qui sub

sub paterna Dei castigatione alias agunt radices & ma-
gnam accipiunt incrementum, v. 6, 7, 8.

Pars Prior,

De eximio Dei favore quo Ecclesiam suam
complectitur.

*Indignatio non est mihi, Jehovah loquitur, quis
dederit mihi spinam & veprem ad praelium? concul-
cabo eam & succendam eam simul. Sin apprehende-
rit robur meum, facturus pacem mecum, pacem fecerit
mecum.*

Verba intricatiora nonnihil sunt & variè exponuntur
ab interpretibus. Videtur hic genuinus esse sensus: Etsi
permitto vineam meam ab apris alijsq; bestiis vastari, i. e.
ab impijs hominibus premi (manet enim in coepta alle-
goria de vinea) non ideo irascor vineæ meæ, nec mihi
animus est eam deserere, perdere & opprimere; sed per
afflictiones quæro ejus salutem. Cupio bellum gerere,
non adversus bonas ac feraces vites, quas integras & il-
lasas conservo, sed adversus spinas & vepres quæ viti-
bus impedimento sunt. Vites puto quidem ac purgo
quò copiosorem ferant fructum; spinas verò extirpo,
conculco, & in ignem conjicio. Vel si cognita mea for-
titudine sese mihi submittant, mihiq; morem gerant atq;
adeo pacem mecum faciant, pace omnino fruuntur, ita
ut aut paxillos ex ijs faciam, ad quos vites alligentur,
aut sepem quâ vinea muniatur.

LOCI COMMUNES.

Duo hic observamus. Primum, cum Deus permittit
ut Ecclesia ejus affligatur, non id intendit ut pereat, sed
ut per afflictiones servetur. Irascitur quidem omnino

101
129
Deus peccatis nostris, ac poenas nobis iniungit, verum ita
ejus non est tyrannica sed plane paterna. Nam quem-
admodum agricola putans vitem falce, non odit eam,
nec perdit, sed fovet & promovet, ut copiosiore edat
fructum, ita Deus immittit suis afflictiones, non ut pere-
ant, sed ut veram consequantur salutem. Nam momen-
tanea est ira ejus, vita vero in beneplacito ejus: ad vesperam
&c. Ps. 30, 5, 6. Et apud Esaiam inquit Deus, ad momen-
tum parvum deliquisti, &c. cap. 54, 7, 8. Et Hoseas cap.
6, ita Ecclesiam introducit loquentem; Venite revertamur
ad Iehovam, nam ipse rapuit, & curaturus est nos: percussit, &
obligaturus est nos. Non repellet inquit Jerem. in Threnis
in sempiternum Iehovah, &c. c. 3, 31, 32, 33. Exempla nobis
abunde suppeditant: tam sacrae literae quam historia Eccle-
siastica. Pharaoni animus erat populum Dei penitus de-
lere cum projiceret infantes in profluentem, & populum
immani servitute premeret, sed quanto magis opprimebat
eos, tanto magis multiplicabantur, Ex. 1, 12. Babylonij in
devastatione Hierosol. cogitabant veri Dei cultum peni-
tus abolere & gentem illam e medio tollere; sed ea re
Deus promovebat nominis sui gloriam & Ecclesiae
suae multiplicationem. Judaei & gentes cogita-
bant revelatum Evangelium & recens natam Ecclesi-
am Christi prorsus pessundare, sed in mediis afflictioni-
bus Evangelii lux magis magisque enituit, & Ecclesia di-
latata est. Haec & similia exempla nobis in adversis ob-
oculos ponenda sunt; ut excitemur ad fidem, invocatio-
nem, obedientiam, & patientiam. Omnium autem ma-
ximè nos ad haec excitabit exemplum ipsius Christi, quem
Deus exquisitissimis cruciatibus objecit, non ut perderet,
sed ut servaret eum, imo ut per eum servaret universam
Ecclesiam.

Alterum

193
89
Alterum est, quod Deus Ecclesiae suae hostes veluti spinas & vepres in vinea sua, vel prorsus eradicet & in ignem conjiciat, vel si eos ad tempus toleret, cogat vineae suae vel nascios inservire. Exemplo nobis est Pharaos, ad cuius crudelitatem Deus diu connivebat, sed id sua crudelitate tamen effecit Pharaos, ut populus Dei sub onere Deum invocaret, ad libertatem anhelaret, ac patrios Lares desideraret, cum aliter vix adduci potuisset ut vocationem Dei ad occupandam promissam Patribus terram Canaan sectaretur. Nebucadnesar veluti acuta spina afflixit populum Dei, & metropolim ejus solo aequavit; sed hac spina Deus mirifice usus est ad dilatandam gloriam nominis sui, & amplificandam Ecclesiam, de qua re legantur cap. 2 & 4 Danielis. Paulus ante conversionem veluti acuta spina persecutus est Ecclesiam, sed postea factus est generosissimus palmet in vinea Domini. Non ergo in adversis despondeamus animum, sed intueamur Dominum Deum nostrum, qui nos in mediis afflictionibus servat, hostes vero & persecutores nostros vel opprimit prorsus, vel inservire cogit Ecclesiae usibus ad suorum salutem.

Pars Altera,

Qua fit accommodatio ad Populum

Israeliticum.

V. 6. Venient dies cum radices aget Jacob &c.

Ostendit Propheta, quo animo Deus populum suum affligat, & quis sit afflictionis istius finis. Persistit autem incepta allegoria de vinea, ostendens, quod etsi variis modis saeviant in vineam Domini hostes, cupientes eam funditus perdere, Deus tamen, qui curam ejus gerit, faciet Iaco-

bum, seu Israelum suum tanquam feracem palmitem radices
 agere, florere & copiosum ferre fructum. Sed quomodo id
 fieri potest in tantis afflictionibus? Respondet Propheta v. 7.
*Num juxta percussione percussientis eum, percutiet eum
 seu, an ut percussit percussorem ejus, percutit eum? An ju-
 xta interfectionem intersectorum ejus, seu, An ut interfecti
 sunt interfecti illius, interficietur?* Svec. Mon han
 slåå honom såsom han slår hans fiende? Mon han
 dråpas såsom hans dråpne dråpte warda? Mode-
 rate dimittendo eum contendis cum eo, Aufert Jehovah
 spiritu suo duro supervacanea, cum flat orientalis. Id-
 circo hac re expiatur iniquitas Jacobi, v. 9. Et hic est
 totus fructus ut amoveat peccatum ejus. Medh måått
 dömer tu honom och låter honom löös. Han bortta-
 ger medh sitt hårda wäder när Östanwådret blåås /
 Öhersöre &c.

Sensus est: Deus non affligit eos eo modo, quo hostes
 ejus affligere solet, nec occidit eos, sicut hostes Ecclesiæ oc-
 ciduntur. Hostes Ecclesiæ hostili animo & affligit & oc-
 cidit, sicuti Pharaonem, primum decem plagis, deinde sub-
 mersione in mare rubrum, atq; adeo æternâ internecio-
 nē. Sed Jacobum, id est Ecclesiam suam, planē paterno animo
 affligit, & cum pios neci dat, animas ab interitu conser-
 vat. Ad mensuram seu moderatē contendit cum eo. In-
 star Medici qui ægroto poculum medicum propinat, qua-
 le ægroto salutare esse novit, ut sic ægrotus morbo leva-
 tus dimittatur, & sanitati restituatur. Et quum Deus sinit
 vineam suam perflari duro & urente vento, qualis esse
 solet orientalis, premit quidem, sed non opprimit vineam
 suam, eam liberando à supervacaneis & perniciosis, reli-

195
90
qua fovet ac conservat. Deniq; huc spectat omnè Dei consili-
um, ut Ecclesia per tot ærumnas & calamitates discat peccata
sua agnoscere, respicere & omnem impietatem deponere.

LOCI COMMUNES,

I. Ut discamus, quo animo & quo fine Deus Ecclesiam
tot persecutionibus ac calamitatibus obijciat, & quò dis-
crimine pios ac impios affligat, nimirum illos amico, hos
hostili animo; illos ut servet; hos ut perdat. Quoniam
ego tecum sum, ait Jehovah, ut servem te, quia consum-
mationem faciam in omnibus gentibus ad quas pepuli te,
At tecum non faciam consummationem, sed castigabo
te in judicio (vel modicè) non autem prorsus relinquam
te impunem, Ier. 30, 11. confer cap. 46, 28. Huc adhiberi
poterit vniversus ille locus, de commodis & utilitatibus cru-
cis paternæq; castigationis.

II. Deus nunquam immittit Ecclesiæ suæ ejusq; mem-
bris afflictionem, quin prius determinaverit modum &
mensuram istius afflictionis, ut & rationem liberationis. Fi-
delis enim est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod
possumus, sed unà cum tentatione præstabit etiam exi-
tum, 1 Cor. 10, 13. Ille vagationes nostras in numera-
to habet; ponit lacrymas nostras in utre suo, Ps. 56, 9.
Multæ sunt afflictiones justis, sed ab omnibus istis eri-
pit eum Jehovah. Servans omnia ossa ejus, unum ex
illis non frangetur, Ps. 34, 20, 21. Somnium Josephi in
paterna domo, ostendit Deum non ante decrevisse ei
servitutem & captivitatem, quam excogitarit rationem
liberationis & exaltationis, Gen. 37, 7, 9. c. 50, 20. Sic non
servitutem tantum sed & liberationem Israëlitarum Deus
determinavit & prædixit, Gen. 15, 13. Ita Christus non
tantum passionem, sed & introitum in gloriam, à Mose
Prophetis & Psalmis prænunciata docet, Luc. 24.

III. Affli-

201 190
III. Afflictiones quibus in hac vita exercemur saluberrima medicina sunt quâ à peccatis, idolatria & omni impietate liberamur. Non quod nostræ afflictiones expiationes sint peccatorum. Una afflictio Filii Dei expiavit peccatum totius Mundi. Sed ideo per afflictiones peccata nostra expiari dicuntur, quod ducunt nos in cognitionem peccati, excitant nos ad quærendam peccatorum remissionem, ut peccata in posterum fugiamus, atq; intra officium obedientiæ & vocationis nostræ contineamur. Sic Deo dilectissimus David regno expulsus est, passus ludibria, convicia, & publica uxorum stupra, ut magnitudinem peccati sui cognosceret, doleret, atq; in posterum sedulò vitaret, atq; sic suo exemplo alios ad vitæ honestatem incitaret. Sic Manasses in vincula coniectus, est non ut periret, sed ut agnita peccatorum magnitudine servaretur. Paulo datus est Angelus Sathanæ, qui ideo eum affligeret, ne ob revelationum excellentiam superbiret, sed ut agnosceret infirmitatem suam & æternum servaretur. Fiat applicatio ad nostræ Ecclesiæ persecutionem & inde admirabilem liberationem, ex prioribus concionibus.

CONCIO

In summa Missa ad diem Tertium solennium
precum & gratiarum actionis, qui est 15 Aug.

Anni 1662.

Uxtra tenorem Regii mandati ter-
tium nunc celebramus solennis gratiarum
actionis, solennium precum, & publicæ
pœnitentiæ diem. Si Dei beneficia me-
moriam repetere conemur, comperiemus
ea magnitudine & numero omnem dicendi vim & fa-
cultatem superare. Gratia Deo debentur ob liberatam
à tot tamq; potentibus hostibus patriam, concessam pa-
cem, & ad hunc usq; diem sartam tectam nobis conser-
vatam: ob depulsam à patriæ finibus pestem quæ in fi-
nitimis regionibus horrendum in modum grassata est:
ob sedatam sævam tempestatem & acerrimum frigus
quò seges integro Majo vehementer premebatur, adeo
ut nulla nobis relinqueretur annonæ spes. Nunc su-
pra omnium expectationem colles exultatione accingun-
tur, & convalles obteguntur tritico variiq; generis fru-
mento. Quid adhæc dicemus nisi cum Patriarcha: Mi-
nores sumus cunctis miserationibus tuis, omniq; fide quam
servis tuis exhibuisti, Gen. 32, 10. & cum Psalmista; quid
rependam Jehovæ? omnia beneficia ejus superant me.
Poculum salutis accipiam & nomen Jehovæ prædicabo,
Psalm. 116. Deinde cum consideramus quantis in pe-
riculis versetur patria nostra, Ecclesia Christi, adeoq; u-
niversa hominum vita, & quam tutum nobis in omni-
bus malis præsidium sit auxilium Dei, quod nobis pa-
ratum fore ipse pollicitus est, si id ardentibus votis flagi-
temus, confugiendum nobis erit ad unicū illud remedium

109.
47

110
723
931
pias ac devotas preces, quibus à Deo impetramus quæ-
cunq; conducant ad hujus & futuræ vitæ felicitatem. Idq;
faciamus quamdiu in hisce periculis versamur, h. e. sem-
per, sed præcipuè hoc solenni precationis die. Deniq;
eum peccata nostra nobiscum reputamus, quibus beni-
gnissimum Deum ad iram atq; vindictam indefinenter
provocamus, quid nisi bella, famem, pestem & qualvis
calamitates nobis impendere arbitrabimur? Audimus,
proh dolor, horrenda omina tam intra quam extra pa-
triam futurarum calamitatum & ingentium malorum præ-
nuncia. Superioris Mensis die 12 inde ab octava hora
matutina usq; ad solis occasum Puteus aqua repletus pro-
pe Liacopiam in sanguinem conversus, qui per noctem
in hepatis speciem condensatus est, horrendum incolis
ac viatoribus præbuit spectaculum.

Rugiret ne leo in sylva si præda nulla adsit ei? An edi-
turus esset juvenis leo vocem suam, nisi si capturus esset?
Am. 3, 4 &c. Horrendum hoc & similia omina quid
portendere putatis nisi eadem & sanguinem incolarum?
Cur hæc Deus prænunciaret, nisi ut poenitentiam agamus
& improbæ vitæ emendatione eum ab infligenda poena
revocemus? Momento loquor contra gentem & contra
regnum &c. Jer. 18, 7, 8, 9, 10. Si audiveritis me, bonis ter-
ræ fruemini; si verò contumaces fueritis, gladio devorabi-
mini, quoniam os Jehovæ locutum est, Et. n. Agamus ita-
que poenitentiam dum veniæ locus est; Seria poenitentia
nunquam est sera. Sed cum hæc præstare non nostra-
rum sit virium, Deum ardentem oremus ut Spiritus sui
gratia nobis adsit, id faciemus primò consveto Hymno,
Herre Gudh Sader stat of bj. Deinde oratione Dominica.

TEX-

TEXTUS

Ex Esaja XLVIII, vers. 17 usq; ad finem cap.

Superius caput 43 duo principalia continet membra. Prius est de liberatione populi Judaici ex capt. Babylonica. Alterum de instauratione regni Christi. Super hæc duo membra totidem conciones instituit Propheta, priorem de solvenda captivitate, inde à vers. 6 cap. 44, usq; ad initium cap. 49. Posteriores persequitur ac continuat usq; ad finem Prophetiæ. Prioris concionis exordium continetur toto capite 44. Narrationem rerum gerendarum juxta divinum decretum pertexit c. 45, 46, 47, 48 usq; ad v. 12. sequitur confirmatio inde usq; ad vers. 17. Quarta & ultima pars hujus concionis est conclusio, 6 postremis hujus cap. comprehensa versiculis, qui huic concioni deputati sunt. Continetq; duas partes. Prioribus tribus versiculis in pauca verba confert summas benedictiones Judæis eventuras si divinis præceptis paruerint. Posterioribus summam repetuntur res ante promissæ, de summa Dei erga populum suum beneficentia, & de miserimo hostium Esolæ statum.

Pars Prior

Continens summam beneficia Dei populo

præstanda si voci Dei obedierint:

Præmittit autem Propheta huic commemorationi pauca v. 16 de vocatione sua, quò verbis suis, veluti legati Dei, fidem conciliet & auctoritatem. *Accedite inquit ad me, audite hoc: non à principio vocationis meæ in occulto locutus sum. Ex quo tempore fuit hoc, ibi sum.* Verba obscura sunt, at sensus clarus, si modo hæc tribuenda sunt

112
Prophecia (nam alii ad Deum Patrem, alii ad Christum
ea referunt) q. d. ex quo tempore ad Propheciae munus
vocatus sum, stationem hanc meam non deserui, sed ver-
bum Dei ex ore ejus acceptum retuli ad vos, uti supra
etiam de se loquitur c. 21, 8 & 10. *Et nunc Dominus
Jehovah misit me & Spiritus ejus.* q. d. non curro nisi
vocatus, nec loquor nisi ex ore ejus, spiritu ejus ad lo-
quendum afflatus. Sic Christus dicit: *non vos estis qui lo-
quimini, sed spiritus Patris mei loquitur in vobis*, Matth. 10, 10.
Et Paulus; *Puto quod & ego Spiritum Dei habeam.* Adde 2
Pet. 1, 20, 21.

Hæc quæ concioni suæ præmisit Esajas, attentionem
in nobis etiam excitabunt, ut non somnolenti & q. aliud
agentes Propheticam hanc concionem audiamus, nec ut
hominum sermonem, sed ut ipsius Dei verbum, omni stu-
dio ac fide. Concionem ergo suam sic orditur v. 17.
Sic ait Jehovah vindex tuus, sanctus Israelis. q. d. non
homo est qui loquitur, non Angelus, sed ipse Jehovah.
Tribuuntur autem ei insignia epitheta *Vindex* seu *redem-
ptor*, quod nomen filio Dei humani generis redemptori
passim tribuit V. T.; Scriptura. Scio inquit Jobus *quod re-
demptor meus vivat*, c. 19, 2. quamvis hæc redemptio opus
sit omnibus Trinitatis personis indivisum, sicut in tota hac
concione Deus vocatur *Goel* redemptor Israelis. Vocatur
etiam *Sanctus Israelis*. primò quod Israeli ejusq; posteris
peculiariter se revelarit eumq; sibi in peculium elegerit;
Deinde quod apud eos instituerit sanctum sui cultum sa-
crasque ceremonias quibus sanctificaretur. Tertiò
quod ex eorum gente Christus oriundus esset, qui inter
eos sacrificium suum in humani generis redemptionem
peragere deberet. Imo qui solus futurus erat vera sanctitas
& justitia nostra, qui in se credentes sanctos & justos faceret.

113. 41
49

Tria autem hic commemorat quibus singularem suum erga populum Judaicum declarat affectum. Primò peculiarem erga illos gratiam ostendit quod eorum sit Deus, volens eos docere ac dirigere, Secundo, quod vehementer desideret eorum salutem. Tertio quod summa ad eos redundaret utilitas si præceptis ejus obedire vellent.

Ego Iehovah Deus tuus sum, juxta promissionem scilicet Abrahamæ factam Ego ero Deus tuus & seminis tui post te, Gen. 17. Doceo te utilia, dirigo te in via quâ ambules. Dirigendo homines in via qua ambulent, docet eos utilia, & vice versa, alterum alterius est ἑξήγησις. Insigne hoc Dei beneficium, quod is qui poscit à populo suo ut rectè vivat, etiam docere eum ac dirigere dignetur. Hoc docendū munus bifariam administrat, primò externo verbi ministerio, concione tam legis quam Evangelii. Deinde interno afflatu, ut quod foris auditur intus corde percipiatur. Et hoc est omnes in N. T. Θεοδιδάκτος fore, id est, à Deo doctos, Joh. 6, 45 ex Jer. 31, 33, 34.

Vehementer cupidum se esse eorum salutis ostendit v. 18. *Utinam attenderes ad præcepta mea.* Planè paternum hic exprimit affectum. *Admonemur,* inquit Wolfg. Musculus utut sectæ Calvini addictus, *nolle Deum mortem ac perditionem nostram, sed placere ei ut rectè viventes servemur, & in hunc finem dedisse doctrinam salutis.*

Observamus hinc Deum non exactam requirere à populo suo legis observationem, sed saltem attentionem, & possibilem observantiam, quam hactenus Judæi non præstitērunt, sed rejecerunt & doctrinam & doctorem salutis. Verum de hac legis observantia lege quæ scriptissima in prima concione primū diei & partis primæ expositione.

Esset sicut fluvius pax tua, & justitia sicut fluctus maris, & fuisset velut arena semen tuum, & prognati ex visceribus tuis sicut lapillæ

114
lapilli ejus: non excinderetur neq; perderetur nomen ejus a
conspetu meo. Continet hoc Dei votum tacitam quan-
dam querelam super Judæorum inobedientia, quod sic-
ti dictum est, ad Dei vocem in ministerio verbi proposi-
tam animum non attenderent, sed ut rem parvi momen-
ti rejicerent ac contemnerent. Hunc contemptum con-
secuta gravissima est pœna, Pax publica domi forisq; tur-
bata erat, domi intestinis odiis, foris hostium incurfioni-
bus. Adhæc nulla erat inter eos justitiæ administratio, sed
dominabatur summa injustitia. Deniq; semen Israelis
vehementer attritum erat, primo decem tribuum abductio-
ne ab Assyriis in perpetuam captivitatem, deinde tribus
Judæ per crebras hostium irruptiones ad magnam pauci-
tatem redacta, quæ omnia cum Dei promissionibus Abra-
hæ factis adversa fronte pugnare videbantur. Faciam inquit
Deus te in gentem magnâ, & iterum: benedicam benedicen-
tibus tibi ac maledicam maledicentibus tibi, Gen. 12, 2, 3. i. e.
habebo tecum communes & amicos & inimicos. Item:
multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut are-
nam quæ est in litore maris. Sed Deus hunc scrupulum
adimit ostendens culpam non penes se esse, qui vehemen-
ter cupit eorum salutem, sed penes illos, cum per eorum
inobedientiam non licuerit ei benè illis facere. Nam si
voci Dei obedientes fuissent, vel saltem animum atten-
dissent ad præcepta ejus, tum *instar fluminis fuisset pax tua,*
i. e. perennis, sicut fluvius qui nunquam fluere desinit,
Et justitia tua sicut fluctus maris, i. e. continenter & sine in-
terruptione, quemadm. fluctus maris alii alios continuo
excipiunt. *Et semen tuum fuisset velut arena* &c. h. e. in im-
mensum exerevisses, & multiplicatus fuisses, ita ut even-
tus promissioni examussim respondisset.

Non excinderetur

non

*e mea
seu*

115: 111
115.
50

seu conspectu meo. Facies Dei hic locum, ubi Deus instruit sui cultum, designat, sicut & Gen. 4, 14. qualis locus tunc erat Zion seu Hierusalem. Continent ergo hæc verba gravissimam comminationem perpetuæ exterminationis à facie Dei, i.e. à loco divino & solenni Dei cultui consecrato. Cui comminationi eventus respondit, partim in deportatione Judæorum in capt. Babylonicam, partim & omnium maximè cum Hierosolyma & universa gens Judaica extrema internecione à Romanis deleteretur. Omnes hæc calamitates facilimè evadere potuissent Judæi si ad præcepta Dei attendere voluissent.

LOCI COMMUNES.

I. Consolationis plenum est hoc epitheton Dei, quod nolit vastator & oppressor vocari, sed Vindex noster, Servator, Redemptor. Quare etsi videatur aliquando Ecclesiam suam vastare & opprimere, sciamus eum tunc non facere opus suum, sed opus alienum, Es. 28, 21. Non enim affligit ex animo &c. Thr. 3, 33. Scio inquit apud Ierem. cogitationes quas ego cogito super vos. cogitationes pacis & non afflictionis.

II. Ex vers. eod. admonemur Verbum Dei unicam esse & credendi & vivendi normam, omnibus salvari cupientibus: nam si ductus humane rationis nobis pro norma sufficeret, quorsum verbum suum nobis dedisset Deus, quò nos utilia doceret, atq; in via dirigeret quâ nobis incedendum erit. Nam extra cæleste hoc verbum ratio plane cæca est, & animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, 1 Cor. 2, 14. Cum ergo firmum habeamus propheticum sermonem, &c. 2 Pet. 1, 19. Est enim Verbum Dei Lucerna pedibus nostris, & lux ad iter nostrum, Ps. 119, 105. & quam primum hac luce destituimur, in præcipitia abducimur, & tandem in æternas tenebras præcipitamus. Oremus, ergo cum discipulis: vespera jam venit, nobiscum Christe maneto, Extingvi lucem nec patiare tuam.

III. Discimus etiam hinc quanta præmia obedientibus proposita sint, & quam horrendæ poenæ contumacibus, Sed hæc doctrina itidem ex matutina concione primi diei peti potest.

ALTE,

Verbum Dei
norma credendi &
vivendi

ALTERA PARS

In qua vaticinatur de latissimo Judaici populi è captivitate Bab, exitu,
& simul de tristissimo statu hostium Ecclesiz.

V. 20. Exite è Babel, fugite à Chaldæis, voce exaltationis annunciate ac dis-
vulgate hoc, efferte illud usq; ad fines terræ: dicitè Redemit Jehovah servum su-
um Jacobum. v. 21 Non sitient &c.

Primò proponitur Prophetica exhortatio quâ Judæos quasi in rem presen-
tem adducit, & præmonet de ventura liberatione, perinde ac si jam essent in Ba-
bylone captivi, & jam instaret liberationis tempus. Fugite inquit, nemo
pe duas ob causas, primò ne ab oppressoribus suis lædantur, deinde ne unâ cum
illis pereant, posterior tamen causa potior est, nam in eam sententiam eandem ex-
hortationem inculcat Jer. c. 51, 6 & 45. quam etiam imitatur Johannes in Apoc.
accommodans eam ad spiritualem Babyloniam, c. 18, 4. Ubi duæ assignantur fugæ
istigausæ, 1 ne contagio peccatorum insciantur, 2 ne pœnæ societati implicentur,
Sic ob imminentem Dei vindictam jubetur Loth9 Sodomâ excedere Gen. 19. Deinde
vult lætum hoc nuncium magna exultatione longè latèq; efferrî, quò pertinet
verborum ejusdem significationis coacervatio annunciate, divulgata, efferte.
Tertiò paternam Dei de redeuntibus ex captivitate describit curam.

Vers. 21. Non sitient cum per solitudinem deducit eos, aquas è rupe profundè
eis, quasi siederit rupem ut aqua fluat,

Promiserat etiam cap. 43, 19 & 20 ut è captivitate liberati incedant per deser-
tum absq; ulla sitis molestia, sed his verbis peculiariter respicitur ad iter populi
Israelitici, q. d. Deum non minus mirabiliter illis de viatico prospecturum,
quam olim prospexit majoribus eorum ex Ægyptiaca servitute liberatis.

Postremo miserrimum hostium Ecclesiz statum ultimo versu describit. Nulla
inquit Jehovah pax est improbis, Sic inf. c. 57, ad fin. cap. Improbi ut mare pro-
pulsus erunt; nam quiescere non potest, & aquæ ejus expellunt cænum & lutum
Ita nulla est pax inquit Deus meus improbis, Elegans similitudo, nam sicut mare
non tantum externis flatibus, sed etiam interno motu, fluxu ac refluxu agitatur,
& hoc suo motu cænum expellit; ita etiam Improbi & interno metu, & adven-
tizio impulsu agitantur: sic Kaino hanc fratricidii pœnam denunciavit Deus
quod vagus & infensus agitationibus futurus esset in terra Gen. 4: 12. quâ
descriptione & corporis & animi instabilitas innuitur, orta ex diris conscien-
tiæ terroribus. **LOCIS COMMUNES;**

1, Ex v. 20, Sicut Judæis præcipitur ut jam è Babylone liberati hoc beneficium
canora voce & magna exultatione usq; ad fines terræ annunciant, quò vides
licet omnes gentes cognoscant Deum mirabiliter redemisse populum suum ex
diuturna captivitate, Ita nos à periculis redempti divina beneficia summa lætitia
celebrare ac deprædicare debemus, Facta Dei inquit Tobias honorificis celebra-
te sermonibus, nec dubitetis ei laudes agere, Arcana regis celasse pulchrum est;
contra verò opera Dei palam proferre honorificum, c. 12, 7, Non poscit à nobis
victimas pecudum, sed vitulos laborum, sacrificium laudis, Et si hoc faciendum
è? ob temporalem liberationem ab externis hostibus alijsq; periculis, Multo ma-
gis id à nobis requiritur ob liberationem è captivitate infernali, quod nos à tene-
bris regni Satanæ in admirabilem lucem suam vocarit, 1 Pet. 2, 9.

Ceteros charta non capit,